

JONAS MAČIULIS-MAIRONIS

Maironis-Mačiulis, Jonas (1862.X.21/XI.2 Pasandravio dv., Šiluvos vls., Raseinių aps. — 1932.VI.28 Kaune) prelatas, spaudos draudžiamojo laikotarpio didžiausias poetas, poezijoje išreiškęs to meto tautinius siekimus ir ta poezija visuomenę labiausiai veikęs, dėl to vad. tautinio atgimimo dainium, o savo poezijos įtaka kitiems rašytojams sukūręs lietuvių literatūroje vad. maironinę mokyklą.

Gyvenimas. Jo tėvai buvo laisvi valstiečiai, prasisiekę, palaikę artimus ryšius su aplenkėjusiais bajorais. Tokia aplinka didžia dalim lėmė M. asmenybės dvasinius pagrindus: religijos atžvilgiu — M. įsigyveno į patriarchalines religines tradicijas, tikėjimą jautė gyvai ir giliai, jį išlaikė be svyravimų ir krizių, laisvą nuo bet kurios to meto ateistinės ar liberalinės dvasios; socialiniu atžvilgiu — M. išvengė savyje socialinio konflikto tarp valstiečių ir bajorų, tarp neturtingų ir turtingų ir netapo tik vienos katros pusės atstovu kovotoju; tautiniu atžvilgiu — M. gavo tvirtą lietuvišką kaimo pagrindą, kuris buvo atviras įtakai bet kurios kultūros, ateisiančios su gyvenimo eiga, jei toji kultūra neprieštaraus nuo mažens M. prigimtyje jaugusiai savo žemės, jos žmonių, praeities ir tradicijų meilei. 1873—83 mokėsi Kauno rusiškoje gimn., VI kl. pradėjo eiliuoti lenkiškai. 1883 stojo į Kijevo

univ. studijuoti literatūros. Universiteto paskaitos nepatenkino M. literatūrinių vilčių, o studentų nuotaikos religijos atžvilgiu buvo svetimos. Tad 1884 jis grįžo į Kauną ir įstojo į kun. seminariją, kurioj išbuvo iki 1888. Kun. A. Baranausko, tada pavyskupio, seminarijoje liet. kalbos ir literatūros prof., poetinis garsas palenkė M. apsispręsti už lietuviybę ir kūrybą lietuvių kalba. 1888—92 studijavo Petrapilio dvasinėje akad., kur labiausiai linko į moralinės teologijos studijas ir už darbą *De iustitia et jure* gavo magistro laipsnį. Dvejus metus profesoriavo Kauno kun. seminarijoje, 1894—1909 Petrapilio akad. inspektorius ir moralinės teol. prof. 1903 čia gavo teol. dr. laipsnį. M. buvimas akademijoje turėjo netiesioginės reikšmės liet. liet. tautiniam kilimui Petrapilyje: pats lietuvių poeto buvimas inspektoriaus pareigose kėlė liet. studentų patriotinį pasididžiavimą; padėjo įeiti į profesūrą kitiems lietuviams; susilaukė M. autoritetingos paramos Petrapilio liet. darbai. Tarp pastarųjų labiausiai minėtina M. parama *Lietuvių laikraščiui* 1905, kurį oficialiai leido A. Smilga. Nuo 1908 Lietuvių mokslo d-jos Vilniuje narys. 1909 M. pakviestas Kauno kun. seminarijos rektorium. Pirmą kartą kalbą į klierikus prabilęs lietuviškai, M. sulaužė tradiciją viešomis progomis vartoti lenkų ar lotynų kalbą. Su tuo momentu atėjo persilaužimas seminarijoje lietuviybės naudai. Už seminarijos sienų M. visuomeninė reikšmė buvo dvejopa: santykiuose su svetimaisiais M. pasirodymas buvo ženklas, kad lietuviai turi savo intelektualų aukštųjų dvasininkų (M. buvo Mogiliavo garbės kan., paskui Žemaičių kapitulos prelatas); o lietuvių veikimą parėmė, lietuvių kat. organizacijų centrams leisdamas įsikurti M. atpirktuose buv. kng. Paco rūmuose. Seminarijos rektorium M. išbuvo iki mirties ir Kauną tepaliko, mažoms vasaros pertraukoms išvykdamas į Palangą ir ilgesniam tarpui I pas. karo metu, kada seminarija neveikė. Tada M. gyveno Krekenavoje, Upytėje ir kt. Nuo 1922 M. išrinktas LU teol.-filosofijos fak. moralinės teol. prof. ir trumpą

laiką skaitė taip pat liet. literatūros bei visuotinės literatūros kursus. Studentams imponavo dėstymo aiškumu, paprastumu, žiūrėdamas klausimo esmės, ne retorikos. Nuo studentų laikėsi atokiai, o kai į jį patys studentai kreipdavosi — tėviškai. 1922.X.15 išrinktas LU garbės prof. ir 1932.I.29 suteiktas literatūros garbės dr. laipsnis. Visuomeniniame gyvenime mažai dalyvavo. 1917 buvo prikalbintas nuvykti su Lietuvos delegacija į Berno konferenciją. Nepriklausomybės atgavimas buvo džiūgavimas jo patriotinei dvasiai, bet jo moraliniam jautrumui buvo didelis nusivylimas kai kuriomis negerovėmis, pasireiškusiomis su nepriklausomo gyvenimo sukilusia banga. Jo socialiniu atžvilgiu konservatyviai dvasiai buvo svetimas socialinis radikalumas, pasireiškęs žemės reforma. Tuo atžvilgiu tautininkai jam rodės artimesni nei krikščionys demokratai. Lėmė tai ir asmeniniai santykiai. Vengdamas viešumos, M. labiausiai mėgo intelektualų mečininkų būrelius — su poezija, daina, muzika. Palaidotas prie Kauno arkikatedros bazilikos. Antkapyje jo paties pasirinktas įrašas iš *Raseinių Magdės* „kaip man gaila to balto senelio...“).

Istorinė kūrybos eiga. Puškinas, Lermontovas, Slovakis, o labiausiai A. Mickevičius, paskiau ir Schilleris buvo literatūriniai pavyzdžiai M. kūrybai. Lietuviškasis pavyzdys buvo A. Baranauskas. Tiesioginė Baranausko įtaka M. ir M. pagarba Baranauskui matyti nespausdintoje poemoje *Lietuvoje*. Pirmas žinomas M. spausdintas raštas buvo rusų kalba straipsnis, kuriuo M. gynė rusų draudžiamą lietuviams raštą (*Novoje Vremia*, 1884). Pirmas eilėraštis pasirodė *Aušroje* (1885 Nr. 7—8), pasirašytas Zvalionio vardu „Lietuvos vargas“ (Miškas ūžia). Pirmą knygą buvo *Lietuvos istorija*, arba aprašymas apie Lietuvos praeigą, 1891 (1903, 1906, 1926), pasirašyta Stanislovo Zanavyko slapyvardžiu. Pirmą poezijos knygą *Pavasario balsai* išėjo 1895 St. Maironio vardu, kurį vartojo nuo 1891.

M. kūrybos eigoje reiškėsi du laikotarpiai. Kūrybinio entuziazmo laikotarpis prasidėjo klierikavimo metu ir truko iki pasitraukiant iš Petrapilio akad. (1885—1909). Šiame laikotarpyje parašyta ir minėta *Lietuvos istorija*, kurioje Lietuvos praeities vaizdą M. susidarė pagal Strijkovskį, Narbutą, ypačiai Daukantą. Prie *Pavasario balsų* buvo pridėtas ir libretas *Kame išganymas*, kuriame sprendžiamas socialinis klausimas ne klasių kovos, bet artimo meilės pagrindu. 1895 išleista St. Garnio vardu poema *Tarp skausmų į garbę*, kuri 1907 leidime jau pavadinta *Jaunoji Lietuva*. Joje vaizduojamas tautinio susipratimo kelias — kaip du jauni žmonės, luominio skirtumo sukliudyti į asmeninę laimę, aukojasi tautos gerovei ir jų aukos dėka auga tautinė kultūra, nyksta ir luominiai skirtumai. 1904 lenkų kalba poemėlė *Z nad Biruty* M. norėjo prašnekti į lenkiškai kalbančią Lietuvos aristokratiją ir palenkti į lietuvių pozityviu pavyzdžiu. Priešingą pavyzdį rodė 1909 išėjusioje satyrinėje poemėlėje *Raseinių Magdėje*. Raseinių Magdė yra simbolis dvejojo nutolimo nuo tautos: nuo tėvų kalbos, papročių ir žemės per vedybas, ištekančią už kitataučio; nuo tėvų religijos, prisiimant svetimą ateistinę dvasią.

M. kūrybos raidą labiausiai rodo *Pavasario balsai*, iki M. mirties susilaukę 6 leidimų. Pirmaime leidime buvo 45 eilėraščiai, kuriuose M. prašneko visais motyvais: patriotiniais, gamtiniais, asmeniniais, religiniais; prabilo visokiomis nuotaiomis: elegija, herojika, satyra; prašneko visomis vaizdinėmis ir garsinėmis formos priemonėmis, kurios ir toliau reiškėsi per visą jo kūrybą. Pirmoje laidoje yra patys populiariausi M. eilėraščiai: *Miškas ūžia*, *Užtrauksim naują giesmę*, *Ten, kur Nemunas*, *Kur lygūs laukai*, *Oi neverk*, *motušėle*, *Išsisupus plačiai vakarų vilnimis*, *Nuo viršaus Rigi Kulm*, *Jei po amžių kada*, *Uosis ir žmogus*, *Užmigo žemė*, *Marija, Marija*, *Tupi šarka*, *Už Raseinių...* Trečiasis leidimas (apie antrą nėra jokių žinių) 1905 pratęsia kūrybinį pakilimą.

Jame yra 57 eilėraščiai, naujų 13. Tarp jų populiariaieji: Vilnius, Trakų pilis, Aš norėčiau prikelti, Eina garsas, Kur bėga Šešupė, Vakaras ant Keturių Kantonų ežero, Vintas. Tai subrendusio talento ir kūrybinio entuziazmo pavyzdžiai. Ketvirtas leidimas 1914 rodo jau prasidėjusį antrą laikotarpį — kūrybinį atoslūgį. Rinkiny yra 74 eilėraščiai, naujų 20. Pažymėtini Poetas, Poezija, Ne taip senovėj tėvai gyveno, Ant Drukšės ežero, Ačiū tau, Viešpatie. Poezija pagausėjęs asmeniniais motyvais, susilpus kūrybinio polėkiu. Penktas ir šeštasis leidimai pasirodė jau nepriklausomoje Lietuvoje 1920 ir 1926. Penktame — 110 eilėraščių, naujų 32. Tarp jų stiprieji: Lietuva brangi, Vasaros naktys, Jūratė ir Kastytis, Čičinskas, Varpai. Šeštame — 131, naujų 24. Tarp jų stiprieji: Skapiškio varpas, Ant Punios kalno, Kai kam. Karo metu arti pagyvenęs su gamta, atgavęs su ja ryšį, M. atgauna ir kūrybinio pajėgumo baladiniame žanre ar žmogaus likimo refleksijoj. Kūrybinis atoslūgis reiškėsi ir poemoj *Mūsų varguose* (išsp. 1920, bet rašytoje pradedant 1912), kurioje vaizduoja I pas. karo fone liet. šviesuomenės kelią — vardan karjeros atsisakymą nuo mylimo žmogaus, nuo savo krašto, kitatautės ir kitatikės žmonos vedimą ir žuvimą tame kelyje sau ir kitiems, iš kitos pusės rodo, kaip inteligentai išlieka ištikimi savo tėvų kraštui, religijai, jei net buvo atitrūkę, tai pagaliau sugrįžta. Šiuo laikotarpiu M. stipriau pasinėšė į istorines dramas — *Kęstučio mirtis* (1921), *Vytautas pas kryžiuočius* (1924), *Vytautas Karalius* (1930) ir dar libretas *Nelaimingos Dangutės vestuvės*, 1927. Trys pirmosios dramos buvo skirtos iškilmingiems Vasario 16 spektakliams. Jose daug patriotizmo ir meilės istoriniams M. mylimiausiems personažams Vytautui ir Kęstučiui, mažiau dramatinio talento.

Talento pobūdis. M. talentas yra lyrinis — poezijoje, poemose ir dramose. Jei gyvenimo reiškiniai eilėraščiuose gali būti pergyvenami dramatiškai, idiliškai, elegiška, herojiškai, ironiškai, tai M. talentui artimiausias eiginis bei herojinis

pergyvenimas. Elegija kyla iš kontrasto tarp idealo ir tikrovės, tarp proto ir širdies. Tokius kontrastus M. stipriai pajaučia, bet nepergyvena tarp kontrastingų būvių konfliktų, kurie veda į kovą, į dramą. M. jaučia kontrastą tarp savojo nerimo ir nakties žvaigždžių nurimimo, bet priima jį kaip sielvartingą faktą, nesiryždamas jį keisti kita padėtimi. Jaučia kontrastą tarp širdies polėkių ir proto diktuojamo kelio. Bet tarp jų nėra dramatinės įtamos, nes M. yra proto ir valios žmogus. Proto šviesa, valios pastangomis, tikėjimo parama jis palenkia širdį, irbelieka tik elegiška nuotaika, sielvartingas nusilenkimas prieš laimėjusį žmoguje aukštesnį principą, dvasios herojiką. Patriotinėje poezijoje tas pats talentas prasiveržia žymiai stipriau herojine nuotaika. Joje daugiau kovos entuziazmo: raginimo, drąsinimo į kovą, tikėjimo, optimizmo. Daug herojinio patoso ir retorikos. To skirtumo priežastį yra paaiškinęs pats M.: esą, jo laikais veikėjus ištikdavusi didelė neviltis, bet jiems patiems tekdavę valios pastangomis įtikinti save, įsikalbėti, kad neprarastų optimizmo ir tikėjimo. Kaip herojinė dvasia reikalinga, kad kontrastas tarp širdies ir proto baigtųsi tik elegija, taip herojinė dvasia būtina patriotui, kad neprarastų tikėjimo laimėti. Patriotinės kovos poezijoje autorius turėjo prisiversti pasakyti daugiau, nei pats jautė. Tai yra sąmoninga egzaltacija. Herojinė nuotaika patriotinėje poezijoje yra didelio talento sąmoningas padaras, eginėje poezijoje to talento natūralus išsiliesimas.

Herojinei poezijai buvo palankios literatūrinės formos, kuriose išaugo M. talentas. Mickevičius ir kiti M. artimieji savo pergyvenimais buvo romantikai, bet juos reiškė klasiškine forma, kuri poezijos kalbą iškelia iš kasdieninės kalbos. Tokioje formos tradicijoje ir M. iš kasdieninės kalbos išsiskiria herojinio patosu: didžiais pergyvenimais, pasakomais tiesioginiais žodžiais („Noris apimti visą pasaulį,/Noris mylėti Dievą aukščiausi,/Noris pasiekti amžiną grožę“); plačiais,

panoraminiais vaizdais („Išsisupus plačiai vakarų vilnimis“, „Tai Vilnius rūmais dunkso tarp kalnų plačiai“); jei ne vaizdais, bent didingumą reiškiančiais ir įspūdį stiprinančiais epitetais („Man, žinau, sopulingos čia ant žemės kelionės Niekados neapšviesi viltis“, „Jau niekas tavęs taip giliai nemylės / Kaip tavo jausmingas poetas“); gausiomis retorinėmis figūromis („Kur tavo, Vilniau, tie spinduliai...?“). Tačiau M. talentui priklauso ir specifinis jam sugebėjimas prąšnekti sentencijomis, aforizmais, ugningais posakiais, kurie tiesą pareiškia neginčijamai ir nediskutuojamai („Nebeužtvenksi upės bėgimo, nors ji sau eitų ir pamažu“, „Kas tėvynę praras, antros neišverks apgailėjęs“). Tačiau M. gyveno toje literatūrinės kultūros stadijoje, kada pergyvenimas buvo svarbesnis už formą jam reikšti. Jis neieškojo įmantrių vaizdų, o susirado jų pakankamai herojiškų daugumui pažįstamoje gamtoje ar kaimo žmonių metaforiniuose pasisakymuose („Taip nelaužyk sau rankų, kaip beržo kasas / Kad laužo užrūstintas vėjas“, „Jei po amžių kada skaudūs pančiai nukris / Ir vaikam užtekės nusiblaivęs dangus“, „Man verkė iš skausmo širdis, / Gaili ašarėlė beplovė skruostus / Ir mėlynas temdė akis“).

Savo pergyvenimus ir mintis M. dėstė taip pat nesuktai — logiškai, gretindamas su gamtos vaizdais paralelės ar kontrasto būdu. Tai forma, kilusi iš M. epochos ir tai epochai dėl to suprantama. Tačiau ir vėl iš kasdienybės į aukštesnę plotmę kėlė poezijos kalbą griežtas klasikinis eiliavimas. Jį M. praturtino, atsakydamas nuo savo literatūrinio mokytojo A. Baranausko skiemeninio eiliavimo ir pirmasis lietuvių poezijoje pavartodamas toninį eiliavimą, kuris duoda gausių priemonių (ritmo, rimo, strofų įvairumai) eilėraščio muzikiniam vienetui kurti. M. talentas buvo išradingas garsinėje poezijos formoje nemažiau kaip vaizdinėje. Jo dažnas eilėraštis savo garsine forma tinka deklamacijai ar dainai.

Patriotinė ideologija. M. ją išreiškė pagrindiniais

bruožais su pirmuoju eilėraščiu „Lietuvos vargu“. Istorijos eigoje regėjo nuolatinę dinamiką („Mainos rūbas margo svieto...“). Dinamikos dėsniai — kilimas ir slūgimas („Silpnas kelias, tvirtas griūva“). Visa Lietuvos istorija yra tokios dinamikos iliustracija. Dabartyje Lietuva sunykus, bet praeityje didingi jos galybės paveikslai. Jų visų viršūnė — Vytautas, jo asmuo ir jo laikai. Tos didingos praeities dabartyje tik skurdūs griuvėsiai: Trakai, Vilnius ir piliakalniai. Kad istorijos dinamika ateityje pasisuks Lietuvos naudai, optimizmą palaikė taip pat tikėjimas antgamtinė pagalba („Nes Dievas aukščiausias, kurs amžiais mus plakė, pagalbos mums ranką išties“) ir tikėjimas žmogaus pastangomis — kovomis ir aukomis, žmogaus herojika. Tad M. poezija ir susitelkia į skatinimą: „Nebijokim vargo kieto, nes be jo galingi žūva“, „Tik į darbą greičiau, tik mylėkim karščiau, tik, vyrai, pajudinkim žemę“. Tam duoda ir konkrečią programą, kurios šūktai labiausiai sutelkti *Jaunimo giesmėje* ir *Raseinių Magdėje*. Programos pagrindiniai motyvai: 1. įsitvirtinti turimose tautinėse pozicijose, skiepijant meilę praeičiai, kraštui, kalbai, papročiams, šviesiems žmonėms („Mylėk, lietuvi, tą brangią žemę...“); 2. šviestis ir sukurti savo šviesuomenės kadrus („Lietuvi, mokinkis..., o mokslas daug gali, jis vargs-tančią šalį išpančios iš amžių skriaudos“); 3. sutelkti į pažangos kūrimą („Paimsim arklą, knygą, lyrą“); 4. pažangoje išvengti klaidingų svetimybų („Tik žemei tėvų negamink svetimųjų dievų“). Tais idėjiniais motyvais skamba visa M. lyrika. Poemose ir dramose jiems atstovauja epiniai ar draminiai personažai. Jų vieni „šviesūs“ — Vytautas, Kęstutis, Rainys, Jadvyga, Danutė, Brazda, kiti „tamsūs“ — Jogaila, Raseinių Magdė, Jonas Sutkus ir t.t.

Kūrybinė atranka. Kūrybiniu atžvilgiu viršūnė *Pavasario balsuose* yra šie eilėraščiai: patriotiniai — Miškas ir lietuvis, Oi neverk, motušėle, Eina garsas, Kur lygūs laukai, Vilnius, Trakų pilis, Mano gimtinė, Už Raseinių, Nebeužtvenksi upės,

Jaunimo giesmė, Jei po amžių kada, Poeto noras, Kur bėga Šešupė, Lietuva brangi, Nuo Punios kalno; asmeniniai — Išnyksiu kaip dūmas, Skurdžioj valandoj, Varpai, Draugo liūdesys; ypačiai gamtiniai — Užmigo žemė, Nuo Birutės kalno, Rigi Kulm, Vakaras ant Keturių Kantonų ežero, Vasaros naktys, Vakaro mintys; religiniai — Marija, Marija, Dievo meilė, Malda. Skyrium minėtinos satyros, kuriose pliekia lietuvius, virtusius lenkomanais, rusofilais ar karjeristais. Stipriausios jiems skirtos satyros: Tautos pabėgėliams, Mano mokslo draugams. Nepriklausomą Lietuvą iš Rusijos užplūdusiems arivistams tiesiogiai smogia pati rūsčiausia M. satyra Kai kam. Baladžių viršūnėje yra Čičinskas, Jūratė ir Kasytis. Čia priskirtinas ir siužetinis pusiau epinis Uosis ir žmogus.

Jei poemose ieškoma epinio grožio, tai daugiausia jo yra *Raseinių Magdėje*. Jos epinius elementus, įvairių amžių personažus, originaliai sujungia muzikinio veikalo kompozicinėmis priemonėmis. Strofos pasikartojimas, kaip muzikoje leitmotyvas, net tris kartus išryškina ne tik idėją, bet ir kompoziciją suima stipriai į rėmus, kuriuos O. Walzelis yra pavadinęs sonatine forma. *Jaunoji Lietuva* pagauna skaitytoją ne epiniu grožiu, bet lyrinio — veikėjų lyriniais pergyvenimais, kurie prasiveržia eleginėmis dainomis, paskiau tų veikėjų herojika, prilygstančia *Pavasario balsų* herojinės poezijos grožį. Visa *Jaunosios Lietuvos* konstrukcija yra pagrįsta nuotaikos bangavimu. Pradėta idilinėmis dainomis, jos pereina į eleginę („Lakiok belakiojės, paukšteli gražus“) nuotaiką; į masinį herojinį entuziazmą („Jau slavai sukilo nuo Juodmarių krašto“) ir nusileidžia vėl į idilinę rudens nuotaiką. *Mūsų vargai* nei epiniu, nei lyrinio atžvilgiu neprisilygsta *Jaunosios Lietuvos*.

M. skirtingose epochose. Maironio vertinime išsiskiria trys laikotarpiai. Tautinio atgimimo laikotarpyje M. poezija laimėjo visuotinį lietuviškos patriotinės visuomenės pripa-

žinimą ir entuziazmą (apie *Tarp skausmų į garbę* rašo Šatrijos Ragana: „Vėlu jau, o aš apie miegą nė pamanyti nenoriu: gražiausios poemos vietos skamba ir skamba mano ausyse lyg muzika, lyg daina“). Didžiausio atgarsio rado patriotinis entuziazmas. Jis buvo lengvai prieinamas dėl muzikalios, lengvos, eiliniam skaitytojui suprantamos formos. Jo veikėjai rado atgarsio, nes jie buvo to meto lietuviui patriotui artimi savo esminiais dvasios bruožais: idealizmu (pasaulėžiūrinis ir etinis), individualizmu ir lyrizmu. Bet M. savo religine pasaulėžiūra buvo svetimas marksistui, ir St. Matulaitis M. poemą vadino nenaudinga, žalinga, pavyzdžiu, kaip nereikia rašyti (*Varpas*, 1895 Nr. 8); jau po trejų metų jis M. pripažino „neabejotiną talentą“ (*Varpas*, 1898 Nr. 1). M. dainas šiuo ir paskesniu metu harmonizavo Č. Sasnauskas, J. Naujalis, A. Kačanauskas. Daugumas jaunesnės kartos poetų rašė M. įtakoje. Vieni jų ir pasiliko M. įtakoje (Vincas Stonis), kiti išsivadavo į savitą kelią (Putinas).

Spaudą atgavus, jaunesnioji karta kūrėsi naujus idealus, ir M. jiems darėsi svetimas. A. Voldemaras kritikavo M. istorijos koncepciją (*Vilniaus žinios*, 1906 Nr. 284—286), B. Sruoga taip pat kreipė daugiau dėmesį į gamtinį (išsisupus plačiai, *Aušrinė*), o dar paskiau Amerikoje gyvenęs Kl. Jurgelionis veik visai atmetė M. poeziją („Aš nežinau nei vieno jo eilučių, kurias skaitydamas galėčiau pajusti, kad jas rašė iš „jausmo pilnumo“, *Laisvoji mintis*, 1913 Nr. 42). M. nuvertinimas buvo tęsiamas nepriklausomoje Lietuvoje. B. Sruoga paneigė M. *Jaunajai Lietuvai* tautinį charakterį (*Skaitymai* XVII). Paparonis po *Kęstučio mirties* spektaklio kalbėjo apie kūrybos saulėlydį ir sakė: „Labąnakt, Maironi“ (*Laisvė*, 1920 Nr. 169). Šitam laikotarpiui buvo svetima M. poezijos forma ir turinys.

Trečiasis laikotarpis — okupacijos — atnešė M. naują vertinimą. M. kultas atgijo visoje tautoje. Sovietinis režimas *Pavasario balsų* spausdinti neleido; jie buvo atspausdinti

vok. okupacijos metu. Tremtyje Vakaruose buvo du kartus atspausdinti. Studijose mėginta išryškinti M. asmenybę, ir jis buvo prilygintas romaniškam tipui šalia barokiško Vaižganto (J. Ambrazevičius, *Varpai*, 1943), mėginta taip pat ieškoti M. visuomeninio pasisėkimo pagrindų ir prieita išvada: M. visa savo esme yra kenčiančios ir kovojančios Lietuvos poetas.

Nevienodai M. sutiko sovietinis režimas. Pirmos okupacijos metu M. buvo atmestas, nes jis buožių poetas, svietimas liaudžiai, jo palikimas bereikšmis (*Raštai*, 1941). Bet jau 1947, minint M. mirties 15 metų sukaktį, buvo pripažinta: M. prisimintinas ir darbo liaudžiai, nes gražiai apdainavęs gamtą, kritikos žodį taręs buržuazijai, o svarbiausia — jo eilėraščiai pavirto „liaudies dainomis... prieš vokiškuosius fašistus“ (*Valstiečių laikraštis*, 1947). 1949 partijos cenzūra M. poezijos rusiškame vertime jau praleido ir V. Putino-Mykolaičio entuziastingą M. įvertinimą, kuris baigėsi: „Už tikėjimą savo tautos šviesios ateities laimėjimu, už jausmo taurumą, už formos aiškumą ir paprastumą Maironis nusipelnė savo tautos karštą meilę“. Stalinui mirus, Lietuvoje 1956 išleisti M. rinktiniai raštai, o įvade M. priskirtas didelis talentas ir pripažįstama, kad „geriausi Maironio poezijos kūriniai tvirtai įėjo į lietuvių tautos kultūrinį lobyną“.